

ӘОЖ 338.48:91 (045)

ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ТУРИЗМ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАҢА ЗЕРТТЕУ БАҒЫТЫ РЕТІНДЕ

Самен Сымбат Саменқызы

symbatsam@gmail.com

"Туризм" білім беру бағдарламасы бойынша 3 курс студенті

Ш. Есенов атындағы Каспий технологиялар және инжиниринг университеті,

Ақтау қаласы, Қазақстан Республикасы

Ғылыми жетекші Демеев А.Д. - география ғылымдарының кандидаты, профессор

Андатпа: Географиялық туризм - бұл белгілі бір аумақта орналасқан табиғи, мәдени, тарихи және әлеуметтік ресурстарды зерттеуге бағытталған, саяхатшыларға бірегей тәжірибе беретін туризмнің бір түрі. Мақалада географиялық туризмнің негізгі ерекшеліктері, оның әлемдік және өңірлік деңгейдегі даму тенденциялары, сондай-ақ оның экономикалық маңызы қарастырылады. Жұмыста географиялық туризмнің экономикадағы рөлі, оның ұлттық және аумақтық экономикаға әсері, жаңа жұмыс орындарын құру және оның жергілікті өндірістерді дамытудағы рөлі туралы айтылады. Сондай-ақ экологиялық орнықтылықты, инфрақұрылымды және туризмді дамытудың маңызды аспектілері талданады. Басылым географиялық туризмнің экономикалық өсудегі рөлі мен болашағын түсінуге көмектеседі.

Кілт сөздер: Географиялық туризм, экономикалық маңыз, туристік ресурстар, экологиялық орнықтылық, инфрақұрылым, туризм секторы, экономикалық даму, жергілікті экономика, саяхат, орнықты туризм.

Аннотация: Географический туризм - это форма туризма, направленная на изучение природных, культурных, исторических и социальных ресурсов, расположенных на определенной территории, что дает путешественникам уникальный опыт. В статье рассматриваются основные особенности географического туризма, тенденции его развития на мировом и региональном уровнях, а также его экономическое значение. В работе рассказывается о роли географического туризма в экономике, его влиянии на национальную и территориальную экономику, создании новых рабочих мест и его роли в развитии местных производств. Также будут проанализированы важные аспекты развития экологической устойчивости, инфраструктуры и туризма. Издание поможет понять роль и перспективы географического туризма в экономическом росте.

Ключевые слова: Географический туризм, экономическое значение, туристские ресурсы, экологическая устойчивость, инфраструктура, сектор туризма, экономическое развитие, местная экономика, путешествия, Устойчивый туризм.

КІРІСПЕ Географиясыз туризм мүмкін емес, алайда туризмде географиялық білімнің барлығы қажет. География – туризмнің негізін құрайды, ал туризмді – географияның көрінісі деуге болады. "География" және "туризм" - өзара тығыз байланысты ұғымдар және олардың байланысы көп қырлы. Олар бір-бірін толықтырады және байытады. Сондықтан туризмде географиялық білім маңызды блоктардың бірі саналады, негізгі рөл атқарады, өйткені туризм мәні бойынша географиялық және картографиялық болып табылады.

География туризмді туристік өңірлер, ресурстар, қоршаған ортаның қолайлы және қолайсыз факторлары туралы мәліметтермен, туристік маршруттарды әзірлеу үшін қажет маңызды ақпаратпен қамтамасыз етеді. Географияның арқасында туризмнің техникасы мен технологиясы жетілдірілуде, туризмнің аумақтық ұйымын түсіну және

құру қалыптасуда, оның өңірдегі даму жолдарын іздеу жүріп жатыр. География халықаралық туристік процестердің дамуына, қоғамдағы басқа халықтар мен мәдениеттерге деген қызығушылық пен құрметті арттыруға ықпал етеді.

Туризм - білім беру, экология және басқалары сияқты заманауи кәсіби қызметтің көптеген салаларының бірі, мұнда географ өзінің барлық географиялық білімін пайдаға асыра алады. Туризм географияның маңыздылығын түсінетін адамдардың практикалық қызығушылығының бір саласы. Осыған байланысты туризм география ғылымдары мен географиялық білім беру жүйесінің дамуына, қоғамда географиялық мәліметтерге деген қызығушылықтың артуына ықпал етеді.

Туризм мен географияның байланысы анық, бірақ біз мақалада бұл тақырыпты дамытуды көздемейміз. География мен туризмнің өзара тәуелділігі туралы көп нәрсе белгілі және біз география мен туризм туралы әрқашан бір-бірін жете түсінбейтін және жиі бірдей нәрселерге басқа көзбен қарайтын әртүрлі әлемдер ретінде, атап айтқанда географиялық туризм туралы сөз қозғағанды жөн көрдік.

Халықаралық және ішкі туризмнің, сондай-ақ Интернеттің дамуы оны "географияландыруға" ықпал ете отырып, географиялық таным процесіне халықтың ең көп бөлігін тартуда. Қазіргі кезде әлемде кемінде миллиард адам "стихиялық" географқа айналды. Географиялық туризмнің қалыптасуымен ғылымда ұғынылуы және жүйеленуі тиіс жаңа танымдық, құндылық, білім беру ресурстары пайда болды. Бүгінгі күні туризмге деген көзқарас географиялық зерттеу объектісі ретінде қараудан түбегейлі өзгеруде. Бұл қоғам өміріндегі нақты өзгерістерге де, география ғылымының дамуына да байланысты көптеген себептерге қатысты болуда [1].

Туризмнің қоғам өміріндегі және географиялық кеңістіктің дамуындағы маңызы шын мәнінде жаһандық ауқымға дейін өсті. Ол бүгінде дүниежүзілік кеңістікте болып жатқан көптеген экономикалық, саяси, экологиялық және әлеуметтік-мәдени үдерістерді айқындайтын қуатты тұтқалардың бірі саналады. Қазіргі кезде ғылыми қоғамдастықтың алдында жаңа міндеттер тұр, оларды шешу осы құбылысты зерттеуге деген көзқарастың түбегейлі өзгеруінсіз мүмкін емес.

Бүгінгі күні географиялық пәндер жүйесінде ерекше ғылыми бағытты – рекреациялық географиядан біраз ерекшеленетін, өзіндік мақсаттары, пәні мен зерттеу әдістері бар Географиялық туризмді бөліп көрсету қажеттілігі туындады.

Географиялық туризм - бұл табиғи және мәдени ресурстарды зерделеуге, тәжірибе жасауға және пайдалануға бағытталған саяхат түрі. Географиялық туризм саяхатшыларға жаңа аумақтарды ашуға мүмкіндік беріп қана қоймай экономиканың дамуына үлкен әсер етеді. Туризмнің бұл түрі өзінің ерекшеліктерімен әлеуметтік, мәдени және экономикалық өмірде маңызды орын алады. Сонымен қатар географиялық туризм - туризм мен демалыстың кеңістіктік ұйымдастырылуын зерттейтін әлеуметтік-экономикалық географияның бөлімі саналады.

Географиялық туризм сондай-ақ:

- нақты аумақтардың (елдердің, өңірлердің, елді мекендердің және т.б.) туризмді оның нысандары мен маусымдылығын ескере отырып дамыту үшін жарамдылық дәрежесін;

- туристердің мінез-құлқындағы кеңістіктік-уақыттық селективтілік және нәтижесінде пайда болатын туристік ағындарды;

- туризм индустриясы кәсіпорындарын орналастыруды;

- аумақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуындағы туризмнің ролін зерттеуді өз ішіне алады.

Географиялық туризммен қатар "Геотуризм" ұғымы да қалыптасқан. Бұл геологиялық көрікті жерлер және бағыттармен байланысты туризм. Мысалы, жартастарға, үңгірлерге, карьерлерге, геологиялық-педагогикалық соқпақтарға,

геологиялық мұражайларға, шахталарға немесе үлкен табиғи аумақтарға (мысалы, жанартау немесе карст аймақтары) баруды білдіреді. Алғаш рет "геотуризм" терминін 1995 жылы ағылшын ғалымы Томас Хосе енгізген.

Экотуризм сияқты, геотуризм де ғылыми туризмнің ажырамас бөлігі болып табылады. Егер экотуризм биоалуантүрлілікке сүйенетін болса, онда геотуризм геологиялық құрылымдардың, минералдардың, тау жыныстарының, қазбалардың және жер бедерінің алуан түрлілігіне негізделеді. Мұражай жұмысы мен геотуризм синтезінің формалары геологиялық-геоморфологиялық объектілерді сақтау мен тануда байқалады.

ӘДЕБИЕТТЕРГЕ ШОЛУ Географиялық туризм географияның басқа салаларына қарағанда тар тәртіптік тәсілдерінен тыс кешенділік пен тұтастықтың жаңа шараларын алуға мүмкіндік беретін пост пәндік тәсілдерді қабылдайды. Осы салалардың ішінде мыналар: адамның ұтқырлығын, аумақтың имиджін, емдеу орындарын, кеңістіктің сәйкестігі мен эстетикасын, мәдени және табиғи мұраны, ұлттық саябақтарды, ауылдық саяжайларды, қалаларды, тұрақты дамуды, үй-жайдан тыс жерде тәрбиелеу мен білім беруді зерттеу ерекшеленеді (Hall C. M., Page S. J. Progress in Tourism Management: From the Geography of Tourism to Geographies of Tourism. A review Tourism Management, 2009, vol. 30 (1), pp. 3–16). Кейде олар оқшауланған түрде дамиды немесе тіпті көршілес ғылыми мәселелермен бәсекеге қабілетті қарым-қатынаста болады. Туризмнің табиғи-гуманитарлық сипаты В.М. Котляков пен А.И. Комарова дайындаған "Туризм: табиғат – мәдениет – саяхат" бес тілді сөздігінің атауын сәтті жеткізеді (Kotlyakov V.M., Tishkov A. A. Strategy of sustainable development of Russia in the early 21st century: Innovative vectors and the place of geographical forecast. Innovatsii, 2009, no. 9, pp. 74–81. (In Russ)). "... Туризм география ғылымдары мен географиялық білім беру жүйесінің дамуына, қоғамда географиялық мәліметтерге қызығушылықтың өсуіне ықпал етеді", - деп жазады А.И. Зырянов (Зырянов А.И. география и туризм: различие и общность интересов // Современные проблемы сервиса и туризма. 2014. № 1. С. 10–15. с. 10). Табиғи-гуманитарлық жағдайына байланысты географиялық туризм пәнаралық кедергілерді жеңуге арналған. Ол интеллектуалды шабытты барлық салалардан алады, ал географиялық туризмнің өзінде басқа салалардың ғалымдары мен мамандары жұмыс істейді.

МЕТОДОЛОГИЯ Географиялық туризм зерттеулері үшін кеңістіктік тәсіл ең маңызды болып қала береді, оның негізгі міндеті туристік объектілерді орналастыру ерекшеліктерін анықтау, әртүрлі аумақтарда туризмді дамыту заңдылықтарын іздеу және туризмді дамытудың басымдылығы аймағында қызмет көрсетуді, даму перспективаларын және қоршаған ортаны қорғауды жақсарту бойынша ұсыныстар әзірлеу болып табылады. Туристердің кеңістіктік қозғалысы, туристік нарықтың аймақтық құрылымы, туризмнің техникалық базасы және т.б. туралы түсініктемелер дәл сонымен байланысты.

Туризм туралы ғылыми білім жаңа әдістемелік тәсілдер мен зерттеу әдістерін үздіксіз іздеуді болжайды. Географиялық туризм дамуының қазіргі кезеңі жинақталған білімдерді жүйелеуге, жіктеуге, теориялық жалпылауға, синтездеуге ұмтылумен сипатталады. Туризм туралы әртүрлі ғылыми ойларды ортақ тұжырымдамаға органикалық түрде байланыстыратын біртұтас әдістемелік негіз жүйелік көзқарас болып табылады. Ол объектілердің (бұл жағдайда туризм) жүйе ретіндегі мәнін ашуға, олардың әртүрлі ішкі және сыртқы байланыстарын зерттеуге және жүйелердің тұрақты құрылымын қалыптастыру механизмдерін анықтауға бағытталған.

Жүйелік көзқарас идеясының және Географиялық туризмнің конструктивті табиғатының тұжырымдамасының таралуы жинақталған зерттеу тәжірибесімен бірге геожүйелердің ерекше класы – аумақтық рекреациялық жүйе тұжырымдамасын жасауға әкелді.

Сонымен, Географиялық туризмнің (және рекреациялық географияның) жалпы әдістемелік негізін диалектикалық дүниетаным құрайды. Ол қоғамдық-экономикалық формациялардың мәнін, олардың дамуының негізгі заңдылықтарын, қоғамдық өндіріс процесіндегі қоғам мен табиғаттың өзара әрекетін диалектикалық тұрғыдан дұрыс түсінуді, сонымен қатар қоғамдық және табиғат құбылыстарының арасындағы байланыстар мен өзара байланыстарды ғылыми тұрғыдан тануды ашады.

НӘТИЖЕЛЕР

1. Географиялық туризмнің негізгі түрлері:

Табиғи туризм: бұған тауларға, өзендерге, көлдерге, ормандарға және басқа да табиғи объектілерге байланысты саяхаттар кіреді. Туризмнің бұл түріне экотуризм, экологиялық саяхат және жасыл туризм жатады [2].

Мәдени туризм: Тарихи ескерткіштерге, сәулет ескерткіштеріне, көркем галереяларға, мұражайларға және басқа да мәдени орындарға бару болып табылады. Мәдени туризмде тарихи орындарды зерттеуге және мәдениетті геотуризмнің құрамдас бөлігі ретінде түсіну мақсаты қойылады.

Шытырман оқиғалы туризм: экстремалды жағдайларда саяхаттау арқылы географиялық орындарды зерттеу (мысалы, шаңғы тебу, альпинизм, треккинг).

2. Географиялық туризмнің экономикалық маңызы

Географиялық туризмнің экономикаға әсері орасан зор. Ол бірнеше бағытта көрінеді:

Жергілікті экономиканың дамуы: туризм өңірдің жергілікті экономикасына айтарлықтай пайда әкеледі. Саяхатшылардың шығындары, оның ішінде тұру, тамақтану, көлік және басқа да қызметтерге байланысты шығындар аумақтағы кәсіпорындар мен өндірістік салалардың дамуына ықпал етеді [3].

Жұмыс орындарын құру: туризм секторы көптеген жұмыс орындарын ашады. Қонақ үйлер, көлік, туристік қызметтер, мейрамханалар, экскурсиялар және т.б. туризмге тәуелді секторлар болып табылады. Бұл салалар сандаған адамдарды жұмыспен қамтиды.

Инвестициялар және инфрақұрылым: туризмді дамыту аумаққа инвестиция тартады. Жаңа қонақ үйлер, туристік инфрақұрылым (жолдар, көлік жүйелері, тамақтану қызметтері) және басқа да экономикалық жобалар құрылады. Бұл өз кезегінде экономикапәуық өсуге ықпал етеді [4].

Халықаралық сауда және валютаның келуі: халықаралық туризм елге шетел валютасын әкеледі, бұл экономиканың валюталық резервтерін арттырады. Басқа елдерден келген саяхатшылардың шығындары, өз кезегінде, елдің жалпы экономикалық жағдайына оң әсер етеді.

Ауылдық және шағын аудандарды дамыту: географиялық туризмнің әлеуметтік-экономикалық маңыздылығы мыналардан көруге болады: туризм салалары, әсіресе ауылдық жерлердің және аз дамыған өңірлердің дамуына мүмкіндік береді. Ол аталған орындарда халықтың жұмыспен қамтылуын және әл-ауқатын арттырады [5].

3. Географиялық туризмнің әлеуметтік әсері:

Мәдени алмасу: Географиялық туризм әртүрлі халықтар мен мәдениеттер арасындағы алмасуды күшейтеді. Саяхатшылар өз елінің мәдениеті мен әдет-ғұрпын ашады, бұл қауымдастықтар арасындағы түсіністікті жақсартады.

Жергілікті тұрғындар өмір салтын өзгертеді: Туризм нәтижесінде жергілікті тұрғындар өмірінің әртүрлі аспектілері, соның ішінде құндылықтардың, дәстүрлердің және қоғамның өзгеруі байқалады. Бұл жағдайда кейде жергілікті мәдениеттер мен дәстүрлер туризмнің жаһандық ағымына бейімделеді [6].

Орнықты даму: экотуризм және жасыл туризм географиялық туризмнің негізгі бағыттарының бірі болып саналады. Туризмнің бұл түрлері табиғи ортаны қорғауға және табиғатты орнықты пайдалануға жаңа мүмкіндіктер береді.

4. Географиялық туризмнің орнықты даму проблемалары:

Табиғатқа залал келтіруі: Туризмнің табиғатқа әсері теріс болуы да мүмкін. Жаппай туризмнің дамуы нәтижесінде табиғи ресурстар, экожүйелер мен ескерткіштер бүлінуі мүмкін. Бұл әсіресе жаппай туризм табиғи ортаға зиян келтіретін жерлерде байқалады.

Туризмнің экономикалық теңсіздікке әкелуі: географиялық туризмде экономикалық пайдасы бар өңірлер көбінесе туризмге ең тәуелді аймақтар болып табылады. Бұл өз кезегінде қоғамдағы теңсіздікті күшейтуі мүмкін, өйткені туризмге тәуелді салалардағы экономикалық прогресс басқаларға қарағанда тезірек дами алады.

Географиялық туризмнің экономикалық және әлеуметтік маңыздылығын әрі қарай зерттеуге болады. Төменде осы салаға қатысты кейбір маңызды аспектілерді беруге тырысамыз:

1. Туризмнің экономика салаларына әсері: Географиялық туризмнің дамуы экономиканың көптеген салаларына әсер етеді. Мысалы: Көлік секторы: саяхатқа арналған көлік жүйелері, оның ішінде авиабилеттер, теміржолдар мен автобустар, серуендер мен велосипедтер сияқты қызметтер дамыған. Бұл секторда инфрақұрылымды жақсартуға көмектесетін көптеген жұмыс орындары құрылады.

Қонақ үй және туризм инфрақұрылымы: Туризмнің дамуы қонақ үйлер, резиденциялар, мейрамханалар, кафелер және басқа да туристік қызметтер секторының үлкен өсуіне әкеледі.

Ауыл шаруашылығы және жергілікті өнімдер: туристер көбінесе жергілікті дәстүрлі өнімдер мен азық-түліктерді сатып алады, бұл өз кезегінде ауыл шаруашылығы мен агроөнеркәсіптің дамуына ықпал етеді.

2. Географиялық туризмнің мәдени және әлеуметтік маңызы:

Жергілікті мәдениетті сақтау: туризм көбінесе жергілікті мәдениетті, өнер мен дәстүрді сақтауға көмектеседі. Жергілікті қауымдастықтар өздерінің мәдени мұраларын басқа халықтарға туризм арқылы таныстырады және экономикалық пайда көреді.

Әлеуметтік ынтымақтастық: Географиялық туризм әртүрлі мәдениеттер арасындағы алмасуды күшейтеді, бұл халықтың әлеуметтік әл-ауқаты мен ынтымақтастығын арттырады.

3. Географиялық туризм және орнықты даму

Орнықты туризмнің маңыздылығы туралы айта отырып, келесі факторларды ескеру қажет:

Экотуризм және қоршаған ортаны қорғау: экотуризм табиғи ресурстарды орнықты пайдалануға мүмкіндік береді және табиғи ортаны қорғауға көмектеседі. Туризмнің бұл түрі жергілікті тұрғындар мен экожүйелерге оң әсер етуі мүмкін [7].

Орнықты туризм саясаты: орнықты туризмді дамыту үшін арнайы саясат, заңдар мен стандарттар жасалады. Мысалы, экотуризмді қолдау мақсатында мемлекеттік және жеке секторлар бірлесіп әрекет етуі керек.

4. Географиялық туризмнің инновациялық бағыттары

Цифрлық туризм: Интернет пен цифрлық технологиялар саяхатшылар үшін жаңа туристік мүмкіндіктер туғызуда. Мысалы, виртуалды туризм, онлайн турлар және цифрлық туризм қызметтері. Бұл индустрия туристерге географиялық орындарды үйден көруге мүмкіндік береді, әсіресе эпидемия немесе пандемия кезінде.

Жасыл туризм: Жасыл туризм қоршаған ортаны қорғауға, орнықты энергия көздерін пайдалануға, шығарындыларды азайтуға және экологиялық жүйелерді

қолдауға бағытталған. Туризмнің бұл түрі әсіресе экологиялық жағдайы ауыр аумақтарда өзекті болып табылады [8].

5. Географиялық туризмнің болашағы:

Географиялық туризмнің болашағы орнықты дамудың, цифрлық инновациялардың, қоршаған ортаны қорғаудың және жаһандық ауқымдағы экономикалық өсудің үйлестірілген бағыттарына негізделген. Орнықты туризм моделі:

- Туристердің экологиялық санасын арттыру;
- Табиғат және мәдениет мұраларын сақтау;
- Жергілікті экономикаға пайда келтіру;
- Саяхатты цифрландыру және инновацияларды қолдану.

Сонымен қатар, географиялық туризмнің болашағы климаттың өзгеруіне және жаһандық экономикалық өзгерістерге әсер етуі мүмкін. Мысалы, климаттың өзгеруі табиғи ресурстарды азайтып, белгілі бір туристік нысандарға зиян келтіруі ықтимал. Мұндай жағдайларда туризм саласындағы жаңа тәсілдер мен стратегияларды әзірлеу қажет болады. Туризм дамыған елдер негізінен туристік инфрақұрылымымен, мәдени мұрасымен, табиғи сұлулығымен және ыңғайлы географиялық орналасуымен ерекшеленеді. Туризмде келесі елдер үлкен жетістіктерге жеткен:

1. Франция: Париж, Лувр музейі, Эйфель мұнарасы және Прованс сияқты танымал туристік орындар бар. Франция - әлемде туристерді ең көп қабылдайтын елдердің бірі.

2. Испания: Мадрид, Барселона, Балеар аралдары (Мысалы, Майорка) және Канар аралдарымен танымал. Испания өте бай тарихи және мәдени мұраға ие.

3. Италия: Рим, Венеция, Флоренция және Сардиния сияқты жерлер сәулет өнерімен және Рим империясы мен Renaissance дәуіріндегі өнер туындыларымен де танымал.

4. АҚШ: Нью-Йоркте, Лас-Вегаста, Калифорнияда және Флоридада орналасқан туристер үшін көптеген туристік орындар бар. Америка Құрама Штаттарындағы туризм әртүрлі тақырыптағы (мәдениет, табиғат, спорт және т.б.) турлармен ұйымдастырылады.

5. Германия: Берлин, Бавария және Рейн аңғары сияқты жерлер, сондай-ақ Еуропаның көптеген басқа мәдени және тарихи ресурстары ұсынылады.

6. Жапония: Токио, Киото және Осака сияқты ірі қалалармен қатар Жапония өзінің табиғи ландшафттары және дәстүрлерімен ерекшеленеді.

Туризм дамыған елдер жыл бойына миллиондаған шетелдік туристерді қабылдайды. Кейбір ірі туристік елдер үшін бұл сандар өте үлкен, бұл туризм саласының экономикалық маңыздылығын көрсетеді. Келесі деректер кейбір елдердегі жыл сайынғы шетелдік туристердің санын көрсетеді (2023 жылғы мәліметтер бойынша).

Келесі ақпарат 2023 жылғы ресми статистикаға негізделген:

АҚШ: 2023 жылы Америка Құрама Штаттарына келген шетелдік туристердің саны 79,3 миллионды құрады. Бұл көрсеткіш туризм индустриясының COVID-19 пандемиясынан кейін қалпына келе бастағанын көрсетеді.

Германия: 2023 жылы Германия 40,6 миллион шетелдік турист қабылдады. Германия әсіресе Еуропаның ортасында орналасқандығымен және мәдени құндылықтарымен танымал.

Франция: 2023 жылы Франция әлемде туристерді ең көп қабылдаған ел болып табылады. БҰҰ Дүниежүзілік туристік ұйымының мәліметі бойынша 2023 жылы елге 100 миллионға жуық саяхатшы келді. Францияның басты көрікті жері - Эйфель мұнарасы саналады. Ол бастапқыда 1889 жылы Парижде өткен Дүниежүзілік көрмеге кіреберіс арка ретінде тұрғызылды. Құрылым уақытша болуы керек еді, бірақ мұнара керемет жетістікке жетті. Көрменің жарты жылында оған екі миллионнан астам адам қарауға келді. Құрылыс шығындары бірнеше айда өтелді.

Италия: 2023 жылы Италияға 58,4 миллион турист келді. Бұл елдің тарихи-мәдени ескерткіштері, сондай-ақ жағажайлары мен табиғи сұлулығы туристерді қызықтырады.

Жапония: 2023 жылы Жапония 19,9 миллион турист қабылдады. Ел технология мен дәстүрлі мәдениетті біріктіретін туристік бағыттардың бірі ретінде танымал.

Испания: 2023 жылы Испанияға 71,4 миллион турист келді. Ел жағажайларымен, тарихи ескерткіштерімен және гастрономиясымен туристерді қызықтырады.

Бұл сандар жаһандық туризмді талдаудағы маңызды деректер болып табылады және әр елдің туризм саласындағы және саланы қалпына келтіру процесіндегі маңыздылығын көрсетеді [9].

Аталған елдердің әрқайсысы туризмді дамыту үшін өзінің ерекше сипаттамалары мен бай мәдениетін ұсынады және ол туристерді тартудың маңызды факторы болып табылады. 2023 жылы Қазақстан келу туризмінің "дағдарысқа дейінгі" көрсеткіштеріне қол жеткізді. Сол жылы елге шетелден 9,2 миллион турист келген. Қазақстанның туристік бағыттары, оның ішінде Түркстан, Тараз, Шымкент (Сайрам-Испиджаб), Сығанак (Сағанак, Сығанак), Отырар сияқты тарихи қалалар, сондай-ақ оның табиғи сұлулығы мен мәдени мұрасы туристерді тартуда маңызды рөл атқарады. Қазақстанның туризм инфрақұрылымы мен қызмет көрсету саласының жақсаруы да туристер санының артуына ықпал етуде. Сонымен қатар, еліміздің ішкі туризмі де дамып келеді, бұл жалпы туризм көрсеткіштеріне оң әсерін тигізуде.

Осылайша географиялық туризмді өркендету, сондай-ақ туризм секторын дамыту бағытында төмендегі мәселелердің орын алып отырғандығын да белгілеген жөн:

- шетелдік азаматтарға виза (рұқсат) берудің қолданыстағы ережесі, бұл әрдайым келу туризмінің өсуіне ықпал етпейді;

- туристік инфрақұрылымның әлсіздігі, қолда бар рухани және физикалық базаның қысқаруы, қазіргі заманғы қонақүй керек-жарақтарының ескіруі, қонақүйлерде тұрудың озық тәжірибесінің жеткіліксіздігі;

- инвесторлар үшін барлық қолайлы жағдайларды жасау тәжірибесінің осалдығы;

- туристік жетістіктеріміз туралы шетелде коммерциялық емес мемлекеттік жарнаманың мардымсыз болуы;

- туризмнің көптеген салаларында сапалы мамандар даярлаудың жеткіліксіз деңгейіне, нарықтық экономика жағдайында жұмыс тәжірибесінің әлсіздігіне байланысты қызмет көрсету сапасының бұлыңғырлығы;

- қонақ үйлердің бағасы мен сапасының толық сәйкес келмеуі.

Географиялық туризмді дамыту, сондай-ақ ішкі және келу туризмінің өркендеуін жетілдіру үшін келесі қоғамдық-құқықтық және экономикалық жағдайларды іске асырған жөн:

- туроператорлық қызметті ұйымдастыру және сапасын жақсартуда талапқа сай бақылау мен жауапкершілікті жүзеге асыру;

- туризм секторында мемлекет қаражатын тиімді және өнімді пайдалану;

- қонақ үй шаруашылығын дамыту;

- туристік инфрақұрылымды дамытумен айналысатын отандық және шетелдік ұйымдар қызметін жетілдіру;

- орналастыру және басқа туристік инфрақұрылым қызметтерінің сапасын жақсарту;

- өңірде туристік инфрақұрылымды дамытуға инвестиция салуға ниетті отандық және шетелдік ұйымдар үшін қажетті жағдайлар жасау

- стандарттау және сертификаттау, оның ішінде бақылау мәселелері бойынша жаңа нормативтік құжаттарды әзірлеу және қабылдау;

- мемлекеттерге көшіп келу қауіп төндірмейтін туристерге қатысты визалық саясатты жетілдіру, сондай-ақ мемлекеттерге көшіп келуге кедергі келтірмеуі үшін оны бақылауды күшейту;

- мемлекетке кіретін және одан шығатын туристерге туристік ұйымдардың есеп беру механизмін әзірлеу және т.б.

ҚОРЫТЫНДЫ: Географиялық туризмнің экономикалық және әлеуметтік маңызы туризм саласында ғана емес, жалпы экономикалық дамуда да үлкен орын алады. Бұл сектор әлемдік экономикаға, орнықты дамуға, мәдени алмасуға және жаңа жұмыс орындарын құруға ықпал етеді. Дегенмен туризмнің қоршаған ортаға әсерін азайту, қоғамдағы теңсіздікті ілгерілету және орнықты дамуды қамтамасыз ету үшін жаңа саясат пен тәсілдер қажет саналады. Географиялық туризм табиғи және мәдени ресурстарға негізделген туристік қызмет ретінде экономикалық және әлеуметтік дамудың маңызды факторы болып табылады. Бұл жаңа жұмыс орындарын құру, инфрақұрылымды дамыту және жергілікті тұрғындардың әл-ауқатын арттыру арқылы әлемдік және жергілікті экономикаға айтарлықтай әсер етеді.

Географиялық туризм мәдени алмасуды, халықаралық ынтымақтастықты және әлеуметтік орнықтылықты қамтамасыз етеді, сонымен қатар табиғи ортаны сақтауды және қоршаған ортаны қорғауды қолдайды. Алайда, географиялық туризмнің теріс әсерін азайту үшін орнықты туризмді дамыту қажет. Экотуризм және жасыл туризм сияқты инновациялық тәсілдер табиғи ресурстарды ұқыпты пайдалану мен әлеуметтік теңдікті қамтамасыз етуге көмектеседі. Осылайша, дұрыс басқару мен стратегияларға негізделген географиялық туризм экономикалық өсуді қолдауда және қоршаған ортаны сақтауда маңызды рөл атқарады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Артоболевский С.С., Бабуринов В.Л., Бакланов П.Я., Касимов Н.С., Колосов В.А., Котляков В.М., Люри Д.И., Тишков А.А. Стратегия пространственного развития в Российской Федерации: географические ресурсы и ограничения // Изв. РАН. Сер. геогр. 2009. № 3. С. 30

2. Википедия

3. Гозунов, А. (2016). "Механизмы развития географического туризма"- Ташкент: Академия Наук Республики Узбекистан

4. Камалов, Р. (2018). "Туризм и экономический рост: теоретические и практические аспекты.- Ташкент: Институт экономики и управления

5. Ташмухамедов, М. (2020). "Роль государственной политики в развитии географического туризма. -Журнал туризма Узбекистана, № 3, стр. 45-50.

6. Polozov, S. (2017). "Tourism geography and its economic impact." – Moscow: Geografiya va Tabiyatni O'rganish Instituti

7. Robinson, M., & Novelli, M. (2005). "Tourism and Development: Concepts and Issues." – London: Routledge

8. World Tourism Organization (WTO) (2020). "Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030." – Madrid: WTO Publications

9. Исследования в области экономики и туризма